

МІЖНАРОДНІ ВИБОРЧІ СТАНДАРТИ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

INTERNATIONAL ELECTORAL STANDARDS AND THEIR IMPLEMENTATION INTO THE NATIONAL LEGISLATION OF UKRAINE: A GENERAL THEORETICAL ANALYSIS

Петришина К.А., к.ю.н., науковий співробітник

*Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України*

Стаття присвячена загальнотеоретичному аналізу міжнародних виборчих стандартів та їх імплементації в національне законодавство України. Авторка досліджує процес формування міжнародних виборчих стандартів, який розпочався у другій половині ХХ ст. у зв'язку з розвитком міжнародного права в галузі прав людини та необхідністю вироблення єдиних критеріїв демократичності політичного режиму. Цей процес був тісно пов'язаний з прийняттям провідних міжнародних документів у сфері прав людини, таких як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, та розвитком демократичних рухів у Європі.

Авторка розглядає роль міжнародних виборчих стандартів у забезпеченні демократичності виборчого процесу та легітимності органів влади, а також особливості їх відображення в українському законодавстві. Особлива увага приділяється актуальним викликам, пов'язаним з необхідністю дотримання міжнародних стандартів під час післявоєнних виборів в Україні. Авторка наголошує на важливості систематизації та кодифікації міжнародних виборчих стандартів у межах ООН шляхом приведення в єдину систему чинних норм міжнародних договорів та рекомендацій, закріплених в актах «м'якого права», відображення в договірній формі міжнародних звичаїв, а також вироблення нових норм, які б відповідали сучасним реаліям та викликам.

У статті також розглядаються питання юридичного характеру міжнародних норм, імплементованих у національне законодавство (імперативний, диспозитивний, бланкетний, декларативний), та визначення кола компетентних суб'єктів, правомочних здійснювати оцінку відповідності національного законодавства й електоральних процедур до міжнародних зобов'язань держави. Авторка наголошує, що дотримання міжнародних виборчих стандартів під час проведення післявоєнних виборів в Україні буде свідчити про відданість держави демократичним цінностям та сприятиме зміцненню довіри громадян до виборчого процесу та новообраної влади, що забезпечить стабільність політичної системи та створить необхідні умови для ефективної відбудови країни після завершення війни.

Ключові слова: міжнародні виборчі стандарти, виборче законодавство, виборчий процес, імплементація, адаптація законодавства, післявоєнні вибори в Україні.

The article is devoted to a general theoretical analysis of international electoral standards and their implementation into the national legislation of Ukraine. The author examines the process of formation of international electoral standards, which began in the second half of the 20th century in connection with the development of international human rights law and the need to develop uniform criteria for the democratic nature of the political regime. This process was closely linked to the adoption of leading international human rights instruments, such as the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and the development of democratic movements in Europe.

The author considers the role of international electoral standards in ensuring the democratic nature of the electoral process and the legitimacy of government bodies, as well as the peculiarities of their reflection in Ukrainian legislation. Particular attention is paid to current challenges related to the need to adhere to international standards during post-war elections in Ukraine. The author emphasizes the importance of systematizing and codifying international electoral standards within the UN by bringing into a single system the current norms of international treaties and recommendations enshrined in "soft law" acts, reflecting international customs in treaty form, as well as developing new norms that would correspond to modern realities and challenges.

The article also addresses issues of the legal nature of international norms implemented into national legislation (imperative, dispositive, blanket, declarative) and the determination of the range of competent entities authorized to assess the compliance of national legislation and electoral procedures with the international obligations of the state. The author stresses that adherence to international electoral standards during post-war elections in Ukraine will demonstrate the state's commitment to democratic values and contribute to strengthening citizens' trust in the electoral process and the newly elected government, which will ensure the stability of the political system and create the necessary conditions for effective reconstruction of the country after the end of the war.

Key words: international electoral standards, electoral legislation, electoral process, implementation, adaptation of legislation, post-war elections in Ukraine.

Вступ. Інститут виборів у демократичному суспільстві відіграє ключову роль у формуванні представницьких органів влади та забезпеченні реалізації принципу народного суверенітету. Відповідність виборчого процесу міжнародним стандартам є запорукою легітимності обраних органів влади та довіри громадян до демократичних інститутів. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження міжнародних виборчих стандартів та їх імплементації в національне законодавство України. Ця стаття має на меті здійснити загально-теоретичний аналіз зазначеної проблематики, висвітлити процес формування міжнародних виборчих стандартів, їх зміст та особливості відображення в українському законодавстві, а також окреслити актуальні виклики, пов'язані з необхідністю дотримання міжнародних стандартів під час післявоєнного відновлення демократичних інститутів в Україні.

Постановка проблеми. Норми національного виборчого законодавства є основоположними для формування демократичних інститутів влади та закріплення принципів політичної поведінки в демократичному суспільстві. Зі свого боку міжнародна спільнота докладає зусиль для гармонізації засадничих принципів, на яких ґрунтуються правові системи різних держав, визнаючи основоположними права громадян на рівний доступ до інформації, участь в управлінні державою, право обирати і бути обраними. Міжнародна підтримка спрямована на розвиток національних демократичних інституцій, надання допомоги державним органам у створенні ефективних гарантій реалізації виборчих прав і свобод громадян, зміцнення між-державної співпраці у сфері громадського та міжнародного спостереження за виборчим процесом. Таким чином, в умовах демократичного розвитку України питання співвідношення міжнародних стандартів та національного

виборчого законодавства набуває особливої актуальності та потребує ґрунтовного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання виборчого права і процесу, зокрема міжнародних виборчих стандартів, були предметом наукових досліджень таких вчених, як Баймуратов М. О., Гудзь Л. В., Кампо В. М., Ключковський Ю. Б., Корнієнко В. О., Кофман Б. Я., Луговий І. О., Мартиновський Д. П., Марцеляк О. В., Мироненко О. М., Нестерович В. Ф., Палагицька Г. С., Пилипишин В. П., Рабінович П. М., Селіванов А. О., Сербогіна С. Г., Смокович М. І., Стещенко Т. В., Телесфор О., Чижмарь В. Ю. та інші.

Однак, незважаючи на значний науковий доробок у цій сфері, актуальним залишається дослідження сучасного стану міжнародних міждержавних угод щодо організації виборів та виборчого процесу в аспекті обов'язковості їх дотримання державами-учасниками. Це зумовлює необхідність подальшого наукового аналізу зазначеної проблематики з метою розробки пропозицій щодо вдосконалення національного виборчого законодавства відповідно до міжнародних стандартів.

Метою статті є здійснення теоретико-правового аналізу питань імплементації міжнародних нормативно-договірних засад у сфері виборчого права в Україні, враховуючи сучасні реалії та виклики. Дослідження спрямоване на виявлення проблемних аспектів у процесі адаптації національного виборчого законодавства до міжнародних стандартів, а також на розробку науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання виборчих відносин в Україні відповідно до міжнародних зобов'язань держави.

Виклад основного матеріалу. Виборче право, яке регулює процес обрання громадянами своїх представників, є виявом державного суверенітету. Держава, яка позиціонує себе як демократична за формою та правова за своєю суттю, не може повноцінно функціонувати без проведення вільних та демократичних виборів, які повинні відповідати загально визнаним міжнародним стандартам виборчих прав і свобод людини та громадянина. Існуючі міжнародні виборчі стандарти є важливим позитивним результатом та аксіологічно домінантною взаємодією міжнародної і національних правових систем.

Традиційно виділяють такі джерела виборчого права: 1) національні конституції, закріплення в яких зумовлено соціально-політичною значимістю виборчого права та специфікою виборчих відносин, оскільки вибори є одним із найважливіших механізмів формування та організації публічної влади в умовах демократії, нерозривно пов'язаним з політичною діяльністю; 2) національні закони різної юридичної сили, серед яких можуть видаватися великі комплексні законодавчі акти – кодекси, які відрізняються підвищеною узагальненістю нормативних приписів та регулюють подібні, однорідні суспільні відносини, з метою упорядкування та систематизації цієї галузі законодавства; 3) міжнародні виборчі стандарти, політико-правова цінність яких стала особливо очевидною в наш час, коли багато держав гармонізують принципи, на яких будуються їхні правові системи, визнаючи право громадян на рівний доступ до інформації, на участь в управлінні державними справами, право обирати та бути обраними як основоположні права людини.

Виборчі права та свободи, їхня сутність, як похідне історичного процесу, перебувають у постійному динамічному русі. Водночас вони повинні відображати абсолютні незмінні приписи та відповідати конкретно-історичній фазі розвитку суспільства, тобто бути адекватними викликам часу. Так, Корнієнко В. О. у своїй дисертації «Європейські виборчі стандарти та конституційно-правове регулювання місцевих виборів в Україні» відмічає, що європейська виборча спадщина є органічною складовою європейської конституційної спадщини, узагальнюючим,

таким, що динамічно розвивається, явищем, заснованим на загальних принципах виборчого права та міжнародних зобов'язаннях, які містять у собі європейські виборчі стандарти та належну виборчу практику. Європейську виборчу спадщину він визначає як багаторівневу систему, в якій виокремлюються: універсальний, регіональний, наднаціональний та національний рівні [1].

Починаючи з 2002 року, коли органами Ради Європи було сформульовано основні стандарти виборчого права для країн-членів, Венеціанська Комісія здійснила значну дослідницьку роботу, спрямовану на адаптацію застосування цих стандартів до сучасних процесів розвитку нових інформаційних технологій та знань. Як свідчить історія, вплив такого розвитку має діалектичний характер: технічний та науковий прогрес супроводжується негативними явищами, для протидії яким необхідні не лише технологічні зусилля, а й серйозні правові заходи. Саме тому Венеціанська комісія активно залучена до роботи щодо вироблення правових рекомендацій у сфері взаємовпливу сучасного етапу науково-технічної революції на весь комплекс прав людини, зокрема виборчих прав. Наразі такі дослідження призвели до вироблення Комісією нових видів стандартів – принципів використання цифрових технологій у виборчих процесах відповідно до основоположних прав людини (2020 р.).

Сьогодні виборче право зазнає впливу інтернаціоналізації правових норм, що, як правило, означає проникнення міжнародного права у відносини та сфери, які донедавна регулювалися виключно внутрішнім правом держав. Такий підхід безпосередньо призводить до певної уніфікації публічного права, яка стосується національних виборів; уніфікація зачіпає права індивідів, самих держав та міжнародного співтовариства. Як наслідок, відбувається гармонізація міжнародних правил і кодексів, які приймаються державами з метою просування демократичних стандартів, до яких належить свобода та транспарентність виборів (с. 1407) [2].

Кофман Б. Я. зазначає, що той чи інший принцип або норма міжнародного права не тільки може визначити виникнення більш конкретних правил поведінки (прогностичний критерій), але й підпорядковує їх собі (субординаційний критерій), що знаходить вираження в тому, що більш конкретні правила поведінки узгоджуються між собою і водночас узгоджуються з принципом як більш загальним правилом поведінки (координаційний критерій). За його словами, виділені критерії мають онто-гносеологічну і телеологічну базу, що слугує підставою виникнення механізму взаємодії національного, зокрема конституційного, та міжнародного публічного права. У межах цієї взаємодії в результаті прямої й інверсійної взаємодії між масивами національного законодавства і міжнародного права й виникають міжнародні правові стандарти, зокрема міжнародні виборчі стандарти [3, с. 101–102].

На основі дефінітивної характеристики Чижмарь В. Ю. визначив міжнародні виборчі стандарти як закріплені в міжнародних актах, текстуально уніфіковані й функціонально універсальні (зокрема на регіональному рівні для певних міжнародних об'єднань держав) принципи та норми, які вироблені світовою спільнотою, виходячи з практики розвинутих демократичних країн та вимог сучасного демократичного розвитку світової спільноти, що фіксують нормативно-ціннісний орієнтир (мінімально необхідну або бажану міру) поведінки держави, її органів, суб'єктів виборчого процесу щодо формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування, які виступають у вигляді зобов'язань держави, узятих нею в межах міжнародних угод щодо забезпечення здійснення народовладдя в країні та передбачають за їх порушення санкції юридичного чи політичного характеру [4, с. 204].

Змістовно міжнародні виборчі стандарти передусім включають такі вимоги до держав: 1) вибори мають бути періодичними, нефальсифікованими, справжніми, вільними та забезпечувати формування принаймні законодавчої влади; 2) громадяни мають право голосувати та бути обраними, а виборче право (суб'єктивне) має бути загальним, рівним, таємним, без дискримінації, хоча й може бути обмеженим; 3) держави не зобов'язані запроваджувати певну виборчу систему, наприклад, мажоритарну чи пропорційну; 4) на виборах необхідне національне та міжнародне спостереження.

Охендовський М. В. розглядає правову сутність міжнародних виборчих стандартів як міжнародних договірних норм, які містяться в міжнародних угодах та закріплюються у вигляді міжнародно-правових зобов'язань держав, яких вони повинні дотримуватися шляхом закріплення в національному конституційному законодавстві у вигляді норм національного конституційного права та в наступній практичній діяльності компетентних органів держави та суб'єктів виборчого процесу [5, с. 237].

Таким чином, аналізовані стандарти слід розглядати як міжнародно-правові норми, які встановлюють рамкові орієнтири підстав, умов і порядку організації та проведення виборів з точки зору забезпечення виборчих правочинів, що захищаються міжнародним правом (права на вільні вибори), конкретизованих кожною державою у своєму законодавстві з урахуванням особливостей її політико-правової системи та інших відмінностей.

Сучасні електоральні виклики та важливі фактори, які сприяють легітимності виборів, з погляду міжнародних стандартів, можна окреслити наступним чином. По-перше, необхідним є створення дійсно надійної та реальної системи гарантій реалізації прав та свобод людини. По-друге, проведення вільних виборів можливе лише в демократичному політичному просторі, за умов прозорості та цілісності всього виборчого процесу, неупередженості та професійної кваліфікації виборчих органів, рівного доступу кандидатів до засобів масової інформації, ефективності судових та інших гарантій захисту прав і свобод учасників виборів. Саме легітимність виборів, прозорість і відкритість виборчої кампанії для електорату призводить до зростання довіри народу до влади. По-третє, важливим є поглиблення гуманітарного аспекту виборів, тобто підвищення електоральної активності, створення рівних умов та можливостей участі у виборах, зокрема як кандидатів, для чоловіків і жінок, представників національних меншин та етнічних груп, для осіб з фізичними вадами. У нашій державі актуальним питанням є законодавче закріплення виборчого права на місцевих виборах іноземців та осіб без громадянства, які постійно мешкають в Україні і є членами територіальної громади. Потребує удосконалення конституційно-правове регулювання у відповідності до європейських стандартів активних виборчих прав військовослужбовців, засуджених осіб, внутрішньо переміщених осіб. Також істотне значення має використання сучасних технологій та технічних пристроїв на багатьох стадіях виборчого процесу, зокрема й щодо результатів виборів.

Єдиного міжнародно-правового акта, який би системно закріплював універсальні стандарти виборчого права, у міжнародному праві нині немає. Науковці наголошують, що особливістю сучасного етапу розвитку міжнародних виборчих стандартів є те, що вони не кодифіковані. Норми, які прямо чи опосередковано порушують питання виборів, виборчих прав, виборчих систем, виборчого процесу, закріплені в різних міжнародних актах, універсальних та регіональних. Необхідно також брати до уваги рішення (практику) Європейського суду з прав людини щодо України, оскільки Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 № 3477-IV значно підвищує пріоритетність правових позицій Суду.

Варто відмітити, що поява міжнародних виборчих стандартів як правової категорії безпосередньо пов'язана з розвитком концепції прав людини та виникненням наднаціональних інституцій, покликаних забезпечувати їх захист. Іншими словами, міжнародні виборчі стандарти є закономірним результатом еволюції міжнародних стандартів у галузі прав людини загалом. Формування цих стандартів активізувалося після Другої світової війни, коли людство, зіткнувшись з небаченими раніше масштабами порушень прав людини, розпочало інтенсивний процес переосмислення значення основних політичних прав і свобод. Цей процес знайшов своє відображення у ухваленні Загальної декларації прав людини 1948 року, а згодом – Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року. Ці документи, які стали результатом потужних політичних рухів та трансформацій у повоєнній Європі, заклали фундамент сучасної системи міжнародного захисту прав людини, невід'ємною складовою якої є міжнародні виборчі стандарти.

Основними зобов'язальними джерелами міжнародних (європейських) виборчих стандартів та, зокрема, виборчого права України є низка міжнародних документів, які встановлюють фундаментальні принципи та норми у сфері прав людини та демократичних виборів. До них належать: Загальна декларація прав людини 1948 р., яка вперше на міжнародному рівні проголосила право кожної людини брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., який закріпив право громадян голосувати і бути обраними на справжніх періодичних виборах; Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р., яка гарантує право на вільні вибори; Конвенція про політичні права жінок 1952 р. та Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., які забезпечують рівні політичні права для жінок; Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р., яка забороняє расову дискримінацію у здійсненні виборчих прав. Ці акти декларують положення про чесні, об'єктивні, вільні вибори та участь громадян у державному управлінні як невід'ємні складові демократичного суспільства.

Регіональні (партикулярні) стандарти виборчого права створюються на рівні регіональних організацій і можуть бути більш розгорнутими, аніж універсальні, та більш конкретно регламентувати принципи та стандарти демократичних виборчих процедур. Вони слугують орієнтиром для країн, що стають на шлях демократичних перетворень. Прикладом таких стандартів є Декларація принципів міжнародного спостереження за виборами Асоціації організаторів виборів країн Центральної та Східної Європи 2006 р. Стосовно сучасної України регіональні стандарти закріплюються, передусім, у документах Ради Європи та ОБСЄ, які відіграють ключову роль у просуванні демократичних принципів на європейському континенті.

Крім зазначених міжнародних документів у сфері виборів, обов'язкових для України, існує значний масив рекомендаційних актів, які містять правові стандарти. Це акти міжнародних організацій, які прийнято відносити до так званого «м'якого права», зокрема ухвалених Парламентською Асамблеєю Ради Європи, Комітетом Міністрів Ради Європи, Венеціанською комісією (Європейською комісією «За демократію через право»), Міжпарламентським Союзом. Вони не закріплюють юридичні зобов'язання держав, не підлягають ратифікації державами-членами і є виключно рекомендаційними; деякі з них є фундаментом майбутніх міжнародних договорів [6, с. 18].

Серед актів «м'якого права», які містять важливі стандарти у сфері виборчого права, можна виділити низку рекомендацій Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів

і прав людини та Венеціанської комісії, що мають особливе значення для України. Серед них: 1) Завершальний звіт Бюро ОБСЄ щодо парламентських виборів в Україні 2019 року; 2) Кодекс належної практики у виборчих справах, прийнятий Венеціанською комісією, що включає Керівні принципи виборів; 3) Спільний висновок Ради Європи та ОБСЄ № 842/2017 щодо законопроекту «Про вибори народних депутатів України» (2017 р.); 4) Спільна думка щодо законопроекту «Про внесення змін до деяких законів України (щодо обмеження участі осіб, пов'язаних з політичними партіями), діяльність яких заборонена, в управлінні державою» (2023) та ін.

Норми зазначених міжнародних договірних актів відображені зокрема в таких національних джерелах виборчого права як: Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX, Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30.06.2004 № 1932-IV, Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22.02.2007 № 698-V тощо. Це свідчить про те, що Україна докладає зусиль для приведення свого виборчого законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, закріплених у згаданих вище документах.

Міжнародно-правові виборчі стандарти мають велике значення для національного виборчого законодавства, для виборів та виборчого процесу, а також для політичної системи сучасних держав. Вони виконують роль визначальних засобів досягнення правової єдності держав, які поділяють спільні цінності і глибинні правові принципи. Однією з особливостей правового регулювання виборчих стандартів є безпосередній вплив міжнародних норм на внутрішньодержавні відносини, а також їхній пріоритет щодо національного права. Це зумовлює необхідність приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів та забезпечення їх ефективної імплементації у правозастосовній практиці.

В Україні, як слушно зазначає Стешенко Т. В., одним із найважливіших напрямів державотворення залишається процес сприйняття національним законодавством міжнародних виборчих стандартів та їх реалізація в електоральному процесі. Саме в цьому контексті об'єктивно зростає роль конституційно-правового супроводження зазначених процесів, актуалізуються питання обов'язковості для України міжнародних виборчих стандартів, що прийняті нестатутними органами міжнародних міжурядових організацій і неурядових організацій, а також питання дотримання Україною міжнародних виборчих стандартів [7, с. 36–37].

Серьогіна С. Г. констатує, що аналіз конституційних і законодавчих основ системи виборчих прав і свобод українських громадян свідчить про те, що Україна системно інкорпорувала міжнародні стандарти у свою правову систему, визнавши, що дотримання й захист прав і свобод людини і громадянина, розвиток і удосконалення демократичних інститутів народного волевиявлення, процедур їхньої реалізації відповідно до загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права на основі національної конституції та правових актів є метою й обов'язком Української правової держави, однією з невід'ємних умов суспільної стабільності та подальшого зміцнення співробітництва між державами заради здійснення й захисту ідеалів та принципів, що є їх спільним демократичним надбанням [с. 43–44].

Водночас, як зауважує Ключковський Ю. Б., невідповідність законодавства обов'язковим міжнародно-правовим стандартам означає порушення принципу верховенства права в аспекті невідповідності права і закону. При цьому він наголошує, що рекомендаційні стандарти типу «належної практики», які не є обов'язковими для держав і реалізуються в межах певного «поля розсуду», можуть бути імплементовані лише законодавчим шляхом [8, с. 38].

Варто зазначити, що міжнародні виборчі стандарти, встановлюючи в загальній формі необхідний рівень демократизму виборів, все ж залишають державі досить широкі можливості для їх інтерпретації та адаптації до національних особливостей. Проте грубе порушення таких стандартів може спричинити негативні для цієї держави наслідки, як на міжнародному рівні, так і в плані довіри громадян до виборчого процесу. Тому більшість держав прагне демонструвати свою вірність демократичним принципам та дотримуватися міжнародних виборчих стандартів, що є запорукою легітимності виборів та стабільності політичної системи.

При дослідженні дотримання Україною міжнародних виборчих стандартів, насамперед стосовно відповідності до них норм національного виборчого законодавства, особливого значення набуває: 1) юридичний характер міжнародних норм, імплементованих у її національне законодавство (імперативний, диспозитивний, бланкетний, декларативний); 2) визначення кола належних (компетентних) суб'єктів – осіб і організацій, правомочних на здійснення оцінки відповідності національного законодавства й електоральних процедур до міжнародних зобов'язань держави [9, с. 75]. Це є важливим для забезпечення ефективності та легітимності процесу адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів.

Висновки. Міжнародні виборчі стандарти відіграють ключову роль у забезпеченні демократичності виборчого процесу та легітимності сформованих на основі виборів органів влади. Вони є універсальною цивілізаційно-правовою мовою, яка відображає загальнодемократичні критерії представницької демократії.

Формування міжнародних виборчих стандартів розпочалося у другій половині ХХ ст. у зв'язку з розвитком міжнародного права в галузі прав людини та необхідністю вироблення єдиних критеріїв демократичності політичного режиму і ступеня захисту прав людини в політичній сфері. Цей процес був тісно пов'язаний з прийняттям провідних міжнародних документів у сфері прав людини, таких як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, та розвитком демократичних рухів у Європі.

Зміни у світі та сучасні виклики зумовлюють необхідність систематизації та кодифікації міжнародних виборчих стандартів у межах ООН шляхом приведення в єдину систему чинних норм міжнародних договорів та рекомендацій, закріплених в актах «м'якого права», відображення в договірній формі міжнародних звичаїв, а також вироблення нових норм, які б відповідали сучасним реаліям.

Для України, яка наразі перебуває у стані війни, питання проведення виборів після її завершення набуває особливого значення. Легітимна зміна влади на основі вільного волевиявлення громадян буде запорукою успішного післявоєнного відновлення та демократичного розвитку держави. Дотримання міжнародних виборчих стандартів під час проведення післявоєнних виборів в Україні буде свідчити про відданість держави демократичним цінностям та сприятиме зміцненню довіри громадян до виборчого процесу та новообраної влади. Це, у свою чергу, забезпечить стабільність політичної системи та створить необхідні умови для ефективної відбудови країни.

Таким чином, міжнародні виборчі стандарти є важливим механізмом реалізації демократичних принципів та уніфікації національного законодавства у відповідності до загальноновизнаних цілей та завдань демократичного розвитку. Їх подальше вдосконалення та ефективна імплементація на національному рівні, особливо в контексті проведення виборів після завершення війни в Україні, є запорукою утвердження демократії, верховенства права та успішного післявоєнного відновлення держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корнієнко В. О. Європейські виборчі стандарти та конституційно-правове регулювання місцевих виборів в Україні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право». Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021. <https://dspace.onua.edu.ua/items/65186a0c-a9e5-42b1-a3e5-16bc6518c050>
2. Télesphore O. L'internalisation du droit relatif aux élections nationales: À propos d'un droit international des élections en gestation. *Revue du droit public et de la science politique en France et à l'étranger*. 2012. № 5. P. 1405–1436.
3. Кофман Б. Я. Сприйняття національним законодавством України міжнародних виборчих стандартів. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право, 2011, Вип. 2. С. 100–111.
4. Чижмарь В.Ю. Поняття та дефінітивна характеристика міжнародних виборчих стандартів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. С. 197–205.
5. Охендовський М.В. Поняття міжнародних стандартів виборчого права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 3. С. 235–244.
6. Застосування міжнародних стандартів: посібник для національних спостерігачів за виборами; ред. М.-К. фон Гумпенберг. Страсбург; Тбілісі: Рада Європи, 2013. 109 с.
7. Стешенко Т. В. Міжнародні виборчі стандарти, їх реалізація у виборчому законодавстві України. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Випуск 29. 2015. С. 32–42.
8. Серьогіна С. Г. Європейські стандарти виборів і виборче законодавство України. *Вісник державної виборчої комісії. Державотворення*. № 1 (7). 2007. С. 38–44.
9. Ключковський Ю. Правова природа та зміст виборчих стандартів. *Український часопис конституційного права. Часопис 2* / 2018. С. 27–41.
10. Кофман Б. Я. Міжнародні виборчі стандарти: ідентифікаційна та структурна характеристика. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2007. № 3 (9). С. 74–80.